

संस्कृतस्य पाठ्यक्रमः

पूर्णांकाः-50

कक्षा-षष्ठम्-अष्टम्

1 अपठित अवबोधनम्	10 अंकाः
2 रचनात्मकं कार्यम्	5 अंकाः
3 प्रश्नोत्तरं	5 अंकाः
4 अनुप्रयुक्त- व्याकरणम्	30 अंकाः

दिल्ली पब्लिक स्कूल, बहादुरगढ़

सत्र - 2016-17

संस्कृत अर्द्धवार्षिक प्रश्न पत्र का प्रारूप पूर्णांक - 90

कक्षा -सात अवधि-3घंटे

सामान्य निर्देश :- कार्य सफाई से ध्यानपूर्वक करें।

सभी प्रश्नों के उत्तर अनिवार्य हैं।

अपठित अवबोधनम्

अनुच्छेदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

10

जीवने अनुशासनस्य अतिमहत्त्वम् अस्ति। यदि अनुशासनम् न भवति तर्हि किञ्चिदपि कार्यं समयेन पूर्णं न भवति। प्रकृति अपि अनुशासनम् पालयति। सूर्यः नियमानुसारे प्रातः उदयति

सायं च अस्तं गच्छति। सुशीला छात्राः अपि स्वजीवने अनुशासनस्य पालनं कुर्वन्ति। अनुशासन

हीनाः जीवने सफलाः न भवन्ति।

प्रश्नाः 1- (क) एकपदेन उत्तरत-

- 1 जीवने कस्य महत्त्वम् अस्ति ?
- 2 नियमानुसारं कः प्रातः उदयति ?
- 3 के जीवने सफलाः न भवन्ति ?
- 4 के जनाः जीवने सफलाः भवन्ति ?

(ख) एकवाक्येन उत्तरत-

1 सुशीला छात्राः किं कुर्वन्ति ?

(ग) निर्देशानुसारं उत्तरत-

1 'समयेन' इति पदस्य विभक्तिं वचनं च लिखत।

2 'सायम्' इति पदस्य विपरीतार्थकं लिखत।

3 अनुच्छेदेन द्वौ अव्ययौ च्युत ?

4 अनुच्छेदस्य शीर्षकं लिखत।

प्र02 अधोलिखितानाम् शब्दान् अर्थाः लिखत:-

5

क्रोडे, धरायाम्, अल्पाहारम्, श्लाघनीय, मृन्मार्गम्

प्र03 अधोलिखितानाम् हिन्द्याम् अनुवादं कुरुत-

6

(क) ताः शोभनं गीतम् अगायन् आवाम् अपि अगायाव।

(ख) वयं जनमार्गेषु अवकराणि एकत्रम् अकुर्म।

(ग) अहं मित्रैः सह ग्रामं अगच्छम्।

(घ) युवाम् अपि विद्यादानम् अकुरुतम्।

(ङ) वसन्ते कोकिलः अगायत्।

(च) पूर्वं बीजरूपेण धरायाम् आसीत्।

प्र04 एकपदेन उत्तरत-

6

(क) नीडौ कः अत्रोटयत् ?

- (ख) पर्यटकाः अपि कुत्र विश्रामम् अकुर्वन् ?
- (ग) अल्पाहारं कृत्वा ते कुत्र अगच्छन् ?
- (घ) त्रिषु मासेषु कतिवारं रक्तदानं करणीयः ?
- (ङ) रहमानस्य संकल्पम् किम् ?
- (च) सभागारे नाटिकायाः दर्शकाः के आसन् ?

प्र 0 5 अधोलिखितानाम् समुचितं मेलनं कुरुत-

3

(क) गांधीजयन्ती	जूनमासस्य पंचमदिनांके
(ख) गणतन्त्रदिवसः	नवम्बरमासस्य चतुर्दशदिनांके
(ग) स्वतन्त्रतादिवसः	अक्टूबरमासस्य द्वितीयदिनांके
(घ) अम्बेडकरजयन्ती	जनवरीमासस्य षड्विंशतिःदिनांके
(ङ) बालदिवसः	अगस्तमासस्य पंचदशदिनांके
(च) पर्यावरण-दिवसः	अप्रैलमासस्य चतुर्दशदिनांके

प्र 0 6 अधोलिखितानि वाक्यानि शोधयत-

5

- (क) छात्राः पादपान् आनयत् ।
- (ख) बालिका किम् अपाठयः ।
- (ग) त्वम् रक्तदानं अकुरुतम् ।
- (घ) अहम् चित्रमन्दिरम् अगच्छः ।
- (ङ) युवाम् विद्यादानम् अयच्छन् ।

प्र 0 7 अधोलिखितानाम् निर्देशानुसारं वचनं परिवर्तित कीजिए-

5

(क) ताः बालिकाः अपठन् ।	(एकवचने)
(ख) तौ भोजनम् अखादताम् ।	(बहुवचने)

(ग) वयं भोजनालयम् अगच्छाम । (एकवचने)

(घ) यूयं रक्तदानम् अकुरुत । (द्विवचने)

(ङ) त्वं निर्धनाय विद्याम् अयच्छः । (बहुवचने)

2

प्र08 वाक्यानि लङ्लकारे परिवर्तयत-

5

(क) कृषकाः कृषिकार्यं कुर्वन्ति ।

(ख) शिक्षिका प्रश्नं पृच्छति ।

(ग) उद्याने जनौ भ्रमतः ।

(घ) शिशवः दुग्धं पिबन्ति ।

(ङ) मालाकाराः मालाः गुम्फन्ति ।

प्र09 विपरीतार्थक पदानि मेलयत-

2

सुखम् रक्षणाय

पीडनाय प्रदानम्

आदानम् मन्दम्

क्षिप्रम् दुःखम्

प्र010 पठ् धातु लङ् लकारः लिखत ।

3

प्र011 उचित क्रम में लिखिए ।

4

क) उद्याने अभ्रमन् नराः ।

ख) पाठं स्मरतः न तौ ।

ग) गुरुं अनमन् बालाः ।

घ) भोजनम् अपचत् माता

प्र012 संस्कृत में अनुवाद कीजिए ।

5

क) राधिका ने पाठ पढ़ा ।

ख) मैं किताब घर लाया ।

ग) छात्राओं ने लेख लिखे ।

घ) हम सब क्रिकेट खेले ।

ङ) तुम दोनों ने पाठ याद किया ।

प्र013 कोष्ठगत शब्दों में से उचित विकल्प द्वारा रिक्त स्थानों की पूर्ति करो ।

6

क) अधुना ते..... । (अतिष्ठन्, अतिष्ठः)

ख) शीला स्वपाठम्..... । (अस्मरत, अस्मरत्)

ग) बालकौ जलम्..... । (अपिबताम्, अपिबम्)

घ) युवाम् रामाय पुस्तकम्..... । (अयच्छतम्, अयच्छः)

ङ) यूयम् अध्यापकम्..... । (अनमत, अनमन्)

च) त्वम् वने कथं..... । (अतिष्ठः, अतिष्ठत्)

प्र014 निम्न वाक्यों में क्रियाएँ शुद्ध करके लिखिए ।

5

क) त्वम् कुत्र अगच्छतम् ?

ख) अश्वौ क्षेत्रे तीव्रं अघावतम् ।

ग) सूर्यः सांयकाले अस्तम् अगच्छत् ।

घ) ते जलम् अपिबत् ।

ङ) युवाम् स्वकार्यं कदा अकुरुताम् ।

प्र015 निम्नलिखित वाक्यों का प्रश्ननिर्माण कीजिए ।

4

क) सारिका विद्यालयम् गच्छति ।

ख) तत्र राहुलस्य जन्मदिवसम् अस्ति ।

ग) अम्बिका पुस्तकानि आनेतुम् विद्यालयम् गच्छति ।

घ) अवकाशदिवसे कार्यालये कार्यम् भवति ।

प्र016 'क' भाग के कर्तापदों को 'ख' भाग में दिए गए क्रियापदों से मिलाकर लिखिए ।

'क'

'ख'

3

बाला	क्रिकेटम् अखेलन्
यूयम्	अगर्जत्
सः	वार्तालापं न अकरोः
सिंहः	कन्दुकेन अक्रीडत
त्वम्	कदा अगच्छत्
बालिकाः	जलम् आनयत्

प्र017 निम्न शब्दों का निर्देशानुसार लकार तथा वचन बदलो ।

6

- क) वृद्धः नरः जलम् अपिबत् । (बहुवचन)
ख) शिक्षकाः भ्रमणाय अगच्छन् । (एकवचन)
ग) ते विद्यालये अपठन् । (द्विवचन)
घ) अश्वः क्षेत्रे धावति । (लङ् लकार)
ङ) अहम् ईश्वरस्य रचनां पश्यामि । (लृट् लकार)
च) त्वम् कुत्र गच्छसि । (लङ् लकार)

प्र017 पद-परिचय दीजिए ।

4

खादिष्यामः, अभवत्, अखादताम्, अनमन्

प्र018 मूल्यपरक-प्रश्नाः ।

3

क) कीदृशं जलम् पिबेत् ?

ख) उत्सवं कथं मन्येत् ?

ग) बालाः कम् अनमन् ?

उत्तरकुँजी

कक्षा- सात

प्रश्नाः - (क) एकपदेन उत्तरत-

- 1 जीवने अनुशासनस्य महत्त्वम् अस्ति ।
- 2 नियमानुसारं सूर्यः प्रातः उदयति ।
- 3 अनुशासनहीनाः जीवने सफलाः न भवन्ति ।
- 4 अनुशासितजनाः जीवने सफलाः भवन्ति ।

(ख) एकवाक्येन उत्तरत-

- 1 सुशीला छात्राः स्वजीवने अनुशासनस्य पालनं कुर्वन्ति ।

(ग) निर्देशानुसारं उत्तरत-

- 1 'समयेन' इति पदस्य तृतीया विभक्तिं एकवचनं च ।
- 2 'सायम्' इति पदस्य विपरीतार्थकं प्रातः ।
- 3 अनुच्छेदेन द्वौ अव्ययौ च्युत- तर्हि, अपि
- 4 अनुच्छेदस्य शीर्षकं- अनुशासनस्य महत्त्वम् ।

प्र02 अधोलिखितानाम् शब्दान् अर्थाः लिखतः-

5

क्रोडे-गोद में, धरायाम्-पृथ्वी में, अल्पाहारम्-नाश्ता, श्लाघनीय-प्रशंसनीय,
मृन्मार्गम्-कच्चे रास्ते को

प्र03 अधोलिखितानाम् हिन्द्याम् अनुवादं कुरुत-

6

(क) ताः शोभनं गीतम् अगायन् आवाम् अपि अगायाव ।

उन्होंने अच्छे गीत गाए हम दोनों ने भी गाए ।

(ख) वयं जनमार्गेषु अवकराणि एकत्रम् अकुर्म ।

हम सबने लोकमार्ग की गंदगी इकट्ठी की ।

(ग) अहं मित्रैः सह ग्रामं अगच्छम् ।

मैं मित्रों के साथ गाँव गया ।

(घ) युवाम् अपि विद्यादानम् अकुरुतम् ।

तुम दोनों ने भी विद्या का दान किया ।

(ङ) वसन्ते कोकिलः अगायत् ।

वसन्त में कोयल ने गाया ।

(च) पूर्वं बीजरूपेण धरायाम् आसीत् ।

पहले बीज के रूप में धरती में था ।

प्र04 एकपदेन उत्तरत-

6

(क) नीडौ कः अत्रोटयत् ? वानरः

(ख) पर्यटकाः अपि कुत्र विश्रामम् अकुर्वन् ? वाटिकायां

(ग) अल्पाहारं कृत्वा ते कुत्र अगच्छन् ? पुस्तकालयम्

(घ) त्रिषु मासेषु कतिवारं रक्तदानं करणीयः ? एकवारं

(ङ) रहमानस्य संकल्पम् किम् ? ग्रामस्य स्वच्छतायाः

(च) सभागारे नाटिकायाः दर्शकाः के आसन् ? आश्रमस्य वृद्धाः

प्र05 अधोलिखितानाम् समुचितं मेलनं कुरुत-

3

(क) गांधीजयन्ती	जूनमासस्य पंचमदिनांके	च
(ख) गणतन्त्रदिवसः	नवम्बरमासस्य चतुर्दशदिनांके	ड
(ग) स्वतन्त्रतादिवसः	अक्टूबरमासस्य द्वितीयदिनांके	क
(घ) अम्बेडकरजयन्ती	जनवरीमासस्य षड्विंशतिःदिनांके	ख
(ङ) बालदिवसः	अगस्तमासस्य पंचदशदिनांके	ग
(च) पर्यावरण-दिवसः	अप्रैलमासस्य चतुर्दशदिनांके	घ

प्र०६ अधोलिखितानि वाक्यानि शोधयत-

5

- (क) छात्राः पादपान् आनयन् ।
- (ख) बालिका किम् अपाठयत् ।
- (ग) त्वम् रक्तदानं अकरोः ।
- (घ) अहम् चित्रमन्दिरम् अगच्छम् ।
- (ङ) युवाम् विद्यादानम् अयच्छत् ।

प्र०७ अधोलिखितानाम् निर्देशानुसारं वचनं परिवर्तित कीजिए-

5

- (क) सा बालिका अपठत् । (एकवचने)
- (ख) ते भोजनम् अखादन् । (बहुवचने)
- (ग) अहम् भोजनालयम् अगच्छम् । (एकवचने)
- (घ) युवाम् रक्तदानम् अकुरुतम् । (द्विवचने)
- (ङ) यूयम् निर्धनाय विद्याम् अयच्छत । (बहुवचने)

प्र०८ वाक्यानि लङ्लकारे परिवर्तयत-

5

- (क) कृषकाः कृषिकार्यं अकुर्वन् ।
- (ख) शिक्षिका प्रश्नं अपृच्छत् ।
- (ग) उद्याने जनौ अभ्रमताम् ।
- (घ) शिशवः दुग्धं अपिबन् ।

(ड) मालाकाराः मालाः अगुम्फन् ।

प्र०१ विपरीतार्थक पदानि मेलयत-

2

सुखम्	रक्षणाय	2
पीडनाय	प्रदानम्	3
आदानम्	मन्दम्	4
क्षिप्रम्	दुःखम्	1

दिल्ली पब्लिक स्कूल, बहादुरगढ़

सत्र - 2016-17

संस्कृत वार्षिक प्रश्न पत्र का प्रारूप

पूर्णांक - 90

कक्षा - सात

अवधि-3 घंटे

सामान्य निर्देश :- कार्य सफाई से ध्यानपूर्वक करें।

सभी प्रश्नों के उत्तर अनिवार्य हैं।

अपठित अवबोधनम्

अनुच्छेदाधारितानां प्रश्नानाम् उत्तराणि लिखत-

10

जीवने अनुशासनस्य अतिमहत्त्वम् अस्ति। यदि अनुशासनम् न भवति तर्हि किञ्चिदपि कार्य समयेन पूर्णं न भवति। प्रकृति अपि अनुशासनम् पालयति। सूर्यः नियमानुसारे प्रातः उदयति

सायं च अस्तं गच्छति। सुशीला छात्राः अपि स्वजीवने अनुशासनस्य पालनं कुर्वन्ति। अनुशासन

हीनाः जीवने सफलाः न भवन्ति।

प्रश्नाः 1 - (क) एकपदेन उत्तरत-

1 जीवने कस्य महत्त्वम् अस्ति ?

2 नियमानुसारं कः प्रातः उदयति ?

3 के जीवने सफलाः न भवन्ति ?

4 के जनाः जीवने सफलाः भवन्ति ?

(ख) एकवाक्येन उत्तरत-

1 सुशीला छात्राः किं कुर्वन्ति ?

(ग) निर्देशानुसारं उत्तरत-

1 'समयेन' इति पदस्य विभक्तिं वचनं च लिखत ।

2 'सायम्' इति पदस्य विपरीतार्थकं लिखत ।

3 अनुच्छेदेन द्वौ अव्ययौ च्युत ?

4 अनुच्छेदस्य शीर्षकं लिखत ।

प्र02 अधोलिखितानाम् शब्दान् अर्थाः लिखत:-

5

क्रोडे, धरायाम्, अल्पाहारम्, श्लाघनीय, मृन्मार्गम्

प्र03 अधोलिखितानाम् हिन्द्याम् अनुवादं कुरुत-

6

(क) ताः शोभनं गीतम् अगायन् आवाम् अपि अगायाव ।

(ख) वयं जनमार्गेषु अवकराणि एकत्रम् अकुर्म ।

(ग) अहं मित्रैः सह ग्रामं अगच्छम् ।

(घ) युवाम् अपि विद्यादानम् अकुरुतम् ।

(ङ) वसन्ते कोकिलः अगायत् ।

(च) पूर्वं बीजरूपेण धरायाम् आसीत् ।

प्र04 एकपदेन उत्तरत-

6

- (क) नीडौ कः अत्रोटयत् ?
- (ख) पर्यटकाः अपि कुत्र विश्रामम् अकुर्वन् ?
- (ग) अल्पाहारं कृत्वा ते कुत्र अगच्छन् ?
- (घ) त्रिषु मासेषु कतिवारं रक्तदानं करणीयः ?
- (ङ) रहमानस्य संकल्पम् किम् ?
- (च) सभागारे नाटिकायाः दर्शकाः के आसन् ?

प्र05 प्रकृति-प्रत्यय विभाग कीजिए।

5

निमील्य, हन्तुम्, आगन्तुम्, अधिगम्य, ज्ञात्वा

प्रकृति-प्रत्यय संयोग कीजिए।

5

श्रु+तुमुन्, वि+हस्+ल्यप्, गम्+तुमुन्, कृ+क्त्वा, खाद्+क्त्वा

प्र06 निम्नलिखित अव्ययों को चुनकर रिक्त स्थान भरिए:-

5

विना, अपि, एव, तर्हि, यदि, तु, अद्य, श्वः, सह, किमर्थम्

क) सः.....मया सह गमिष्यति।

ख) यदि अहं पठिष्यामि.....त्वम् अपि पठिष्यसि।

ग)माता यच्छति तदा सः भोजनं भक्ष्यति।

घ) अहं पुस्तकं.....न अपठम्।

ङ) रविवासरे.....अवकाशः भवति।

च) सर्वदा अहम्.....लिखामि।

छ)तस्य मित्रम् आगमिष्यति।

ज) सुकन्या.....खिन्ना आसीत्।

झ) रामेण.....सीता अपि वनम् अगच्छत्।

ञ) किं त्वम्.....चलवित्रम् द्रक्ष्यसि ?

प्र07 निम्नलिखित शब्दों का पद परिचय कीजिए।

4

जीवान्, शशकान्, आहाराय, भृत्यस्य

प्र०८ प्रश्न बनाइए।

5

- क) व्याधः **मृगम्** अमारयत् छ) तौ **विद्यालयम्** अगच्छताम्।
ख) नृपः **नेत्रेण** काणः आसीत्। ग) वयम् **भोजनम्** खादामः।
घ) उदारचरितानाम् **वसुधैव** कुटुम्बकम्।

प्र०९ मोटे शब्दों को शुद्ध कीजिए।

5

- क) सः स्वप्नम् **अपश्यम्**।
ख) **चित्रकारः** नेत्रेण काणः आसीत्।
ग) ते प्रसन्नः **अभवत्**।
घ) अहम् त्वया सह **चलिष्यतः**।
ङ) तस्य उपदेशाः कल्याणाय **आसीत्**।

प्र०१० कोष्ठगत शब्दों में से उचित शब्द छंटकर रिक्त स्थानों की पूर्ति करो।

5

- क) अहम् वृद्धम् नरम्.....। (अनमम्, अनमः)
ख) वयम् कविताम्.....। (अस्मरत, अस्मराम)
ग) आवाम् जलम्.....। (अपिबतम्, अपिबाव)
घ) शीला रामाय पुस्तकम्.....। (अयच्छत्, अयच्छम्)
ङ) तौ मधुरम् फलम्.....। (अखादाम, अखादताम्)

प्र०९ निम्न वाक्यों के लकार निर्देशानुसार बदलिए।

7

- क) राजा राजभवनम् आगच्छत्। (लट्)
ख) वयम् फलानि शाकानि च खादेम। (लोट्)
ग) सः मूर्खः अस्ति। (लृट्)

- घ) ते भगिनीम् नमन्ति । (लङ्)
ड) सः असत्यम् न अवदम् । (विधिलिङ्)
च) सः भृत्यम् आदिशति । (लङ्)
छ) त्वम् दुग्धम् आनय । (लट्)

प्र011 निम्नलिखित वाक्यों को उचित क्रम में लिखो ।

4

- क) तत्पश्चात् सर्वे जीवाः सुखेन तस्मिन् वने अवसन् ।
ख) भासुरकः कूपमध्ये आत्मनः प्रतिबिम्बं अपश्यत् ।
ग) कस्मिंश्चित् वने भासुरकः नाम सिंहः वसति स्म ।
घ) एकदा एकस्य शशकस्य वारः आसीत् ।
ड) एवं समयं कृत्वा सर्वे पशवः वने निर्भयाः भ्रमन्ति स्म ।
च) भासुरकः आत्मानं तस्मिन् निक्षिप्य प्राणान् अत्यजत् ।
छ) तदा शशकः भासुरकम् कूपस्य समीपं नयति ।
ज) मार्गे एकः अन्यः सिंहः अमिलत् ।

प्र012 निम्नलिखित शब्दों के विलोम शब्द लिखिए ।

5

शीतलम्, कुपुत्रः, प्रभाते, साधुः, विद्या

प्र013 संस्कृत में अनुवाद कीजिए ।

5

- क) एक बार राजा जंगल में गया ।
ख) सिंह धीरे-धीरे चलने लगा ।
ग) माता पृथ्वी से बड़ी होती है ।
घ) हम दूरदर्शन देखने जाएंगे ।
ड) वह आँखों से अंधा है ।

प्र014 चित्रं दृष्ट्वा पदानि संयोज्य पञ्चवाक्यानि लिखत-

5

जनसम्पर्कः, मञ्चे, नेता, जनाः, भाषणं, वाहनानि, चुनावसभायाः, कण्ठे, माला

प्र० १५ मूल्यपरक-प्रश्नाः ।

3

क) कीदृशं जलम् पिबेत् ?

ख) उत्सवं कथं मन्येत् ?

ग) बालाः कम् अनमन् ?

.....

3
